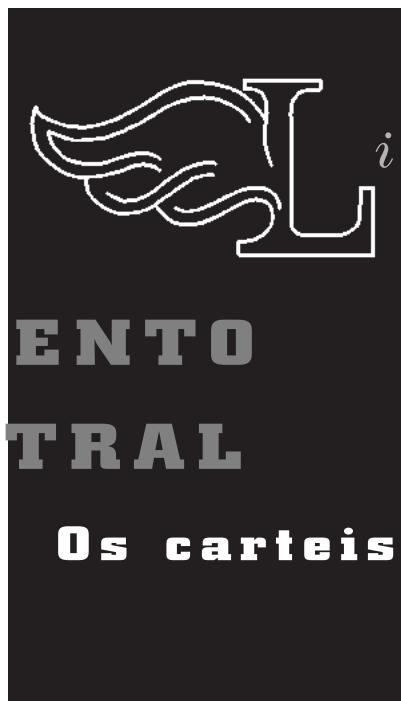

UN

EXPERIMENTO PARATEATRAL

Os carteis de cego

*literatura
popular*

Isaac Díaz Pardo

T

eño ben gravado o recordo das feiras dos xoves na carballera de Santa Susana. Era un espectáculo que servía de inspiración a máis dun artista, pero sobre todo a Carlos Maside. Se poñedes atención nisto veredes que a maior parte da obra de Maside foi inspirada nestas feiras, nas que había de todo, e por non fallar sempre atoparíamos a un cego (de verdade ou de mentira, pois como di o adaxio: "pra pasar por cego hai que ter moita vista") co seu cartel, o seu instrumento musical e a muller que cantaba e vendía os papeis coa lenda, xeralmente un crime. Velaí tedes un destes cegos recollido por Maside:

Mais temos outro soñado por Luis Seoane no exilio no ano 1937 como un homenaxe, cun cartel de cego invocando o crime de García Lorca:

Teño na memoria un dos crimes aqueles, con letra e música que relataba o da "Cidade de Catoira, a la beira-mar pou-sada...", na que uns bandidos matan a toda a familia de "...Don Luis Tegada, sona en el país de seres hombre rico..." / "... as criadas danse conta e por defender á súa ama acoden con canivetes abertas na man armada, mais asegún se aproxi-man reciben en las illargas dous tremen-dos garapaus e logo cen puñaladas...".

*Virxen Santa del Carmelo, de disgracias avogada,
préstame tu luz devina e dame tu santa gracia
para relatar el crime mayor que xente cristiana
vió desde que al mundo vino el higo de tus entrañas.*

*Na cidade de Catoira, a la beira mar pousada,
habitaba un matrimonio modelo de fe cristiana,*

*Tenía el tal caballero, llamado Don Luis Tegada,
sona en el país de seres hombre rico por su casa.*

*El día catro de outubro a las dos de la mañana
cinco feroces bandidos el edificio asaltaban.*

*Penetran en la vivenda, coguen a la gente en cama
e al disgraciado que berra facen con el la matanza.*

*Acude el Don caballero al berrar la miudanza,
e a couces e a puñetazos e a mordelladas calcadas
consegue chimir un deles e le masca las entrañas.*

*Entón el outro bandido que la loita presenciaba
le da un tago tan tremendo con una enorme navaga
que al instante botou fora toda a masa encefálica.*

*Don Luis chamouille unha cousa que é unha fea palabra,
da dúas voltas chusca un ollo, espernea un pouco e acaba.*

*As criadas danse conta e por defender a súa ama
acoden con canivetes abertas na man armada,*

*mais asegún saprosiman reciben en las illargas
dous tremendos varapaus e logo cen puñaladas
(matan á dona e a tiran na esterqueira)*

e allí entre malos olores la pobre entregó su alma.

*Aquí termina la bestoria da priemeira parte exauta
deste sangriento soceso que a Catoira consternara.*

CARTEL DE CEGO
PACO PIXINAS

HISTORIA DUN DESIGNADO
 CONTADA POR EL MESMO

ROMANCE
ARISTIDES SILVEIRA.
 un lirmitar tirado do murallos
 de conde de Vigo (o vello)
 e un epílogo de
CELSO EMILIO FERREIRO

MUSICAL
ISIDRO B. MAITZEGUI
 DIBUJO DE
DÍAZ PARDOL
 1970

Son paixos de nascencia,
 mais non querer heranças,
 é ser o seu destino.

para infanzas e infancia,
 e a velha e moa mema
 con callo ergonómico.

Alas! Ataúda! Louquiza
 que elas o crean
 o designación, pacuca.

troncos, silencio,
 que dientas na outra vida
 se van doran a poente.

E traxi me famoso
 das vertigens da mea vella.
 O mundo abri o alimento
 e eu o devorou en pleno.

Ataúda, tall redondo:
 meu fillo, que en vello
 non te despois me manda
 e malvicio en pleno.

é regando coa ciceda
 suelos donde pequenos
 vivir aquelles anos.

Hor dia folla adora
 nese ver formaceón
 que predican, batecas.

ouvi de que nubres misterio
 das feras dos Pachos
 e o tempo que os comen.

Somos lobatos a Ullanga
 e malvicio e rebeldes
 que ellos se dan.

As venidas non se dan
 de espaldas que fuman fumas
 de tabaco.

maldiceli del homen
 que cur-manda del goberno
 e dicen en vez de dar
 mala ventila e fondo.

Empatá collei un bongo
 para vencer a la muerte
 e bateca bateca
 e festejar estrelas.

Mais logo descolóin
 da compra-venda

tu compras a calice
 e vendes a caro-

Eu, sin collector feito
 non vendo que venderas
 conqueras los domingos

e colectar os quequieras
 que non son os meus patos
 ni sevan, pero dende

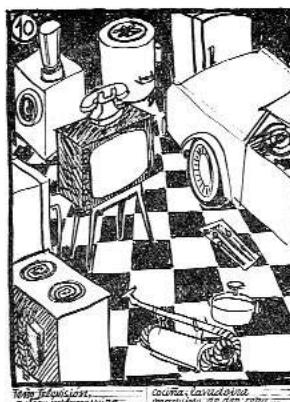
que este puto vende diamo
 mora ficas e portuguesas
 que non son de la casa
 de manda descomida.

Entro sempre a diario
 no colectar, pero dende
 que non son de la casa
 de manda descomida.

Ademais si que mandan
 el bocao que un-bocao
 Equisimón de Lingoa.

que se fala na terra
 quedandome en mi terra
 calida e a militaria.

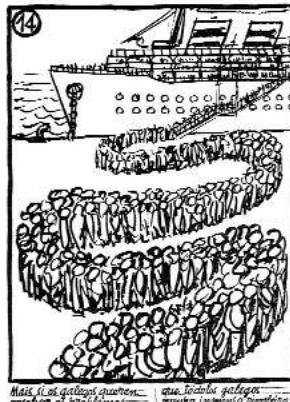
Todos fabricantes
 que fabrican mercancías
 fabricadas en mazos
 todo na mesma panela

cozinhava se este come
 o mello fumar porra
 unha crida negra.

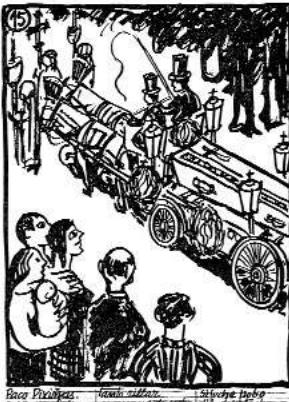
Todos dous comprobados
 e unha crida negra.

que a mina chamarame "don'
 misia" a mina parenta.

Mais é os actos que
 metellen os problemas
 en morto copas
 que danten a decolla.

que faculan gallegos
 nunha invocación
 de venian para aco
 e poner unha ferolla.

Paco Pixinas
 festejar cultura
 e cultura dos coros
 que en vello
 non teñen

Paco Pixinas
 festejar cultura
 e cultura dos coros
 que en vello
 non teñen

*Un dia hoxe aldeas
fazou un fermacheiro
que predicou, barudo,
contas que puñan mato:
"As leisés dos raptos
no é tempo que as cambiamos."*

*Mais axiña lembrime
do que decia o erego:
"Resignación, pacencia,
mantedume, silencio,
que dimpois na outra vida
xa vos darán o premio."*

Os carteis, ou carteces, de cego, mesmo a literatura de cordel, fican entrelazados con outras manifestacións da arte/comunicación, a literatura, o son, para contar e cantar algo, con cartel ou sen cartel, con son ou sen son. O importante para o fistor era comunicar.

Paralelamente coa mostra do meu experimento, fracasado (xa direi por que), mós-trase algunha documentación que recolleu Guillermo Escrigas co antecedente desta arte de contar historias. El fixome ver que as "Cantigas de Santa María", de Alfonso X O Sabio, eran un precedente na arte de contar historias con imaxe, literatura e son. É, posiblemente, o mesmo que a zanfona como instrumento popular tivo un antecedente aristocrático no organistrum, a literatura de cordel, o cartel de cego, poderían ser a versión popular das "Cantigas", entendendo acó o de *popular* como unha regresión que vén da *cultura culta* ao povo (a un povo que non ten medios nemotécnicos que aporten a experiencia histórica), para distinguilo da cultura popular como o antecedente natural da *cultura culta*, poseedora da experiencia histórica na evolución da cultura humán.

O meu experimento estaba empurrado polo desexo de aportar o meu compromiso coa desmitificación burlesca da realidade circundante. O primeiro que fixen foi o "Paco Pixiñas", a partir dun texto de Celso Emilio Ferreiro, no que ataca a esa panda, zafia, de especuladores co traballo alleo, quen coa trécola do seu empuxe nos fai pasar gato por lebre, Isidro Maiztegui, o excepcional músico que morreu hai pouco tempo en Mar del Plata,

Á S. A. R. DOÑA MARÍA ISABEL FRANCISCA

SONETO

*A ben-da dareiche, Sabeliña,
Mais non pudo falarche alegremente,
Que teño que pensare tristemente,
Cando falo de ti, miña xoiña;
Non penses q'e do trono a fala miña,
Que aunque reina non seyas d'esta xente,
Tés nosos corazós, miña vidiña.
Triste m'eu poño, cando estou mirando
Estas gracias que tés, oxe as primeiras,
E que xa nosa terra está admirando.
Doime q'en tendo algunas primaveiras,
Te léve, sua ventura apregonando,
Algunha d'esas córtes estranxeiras.*

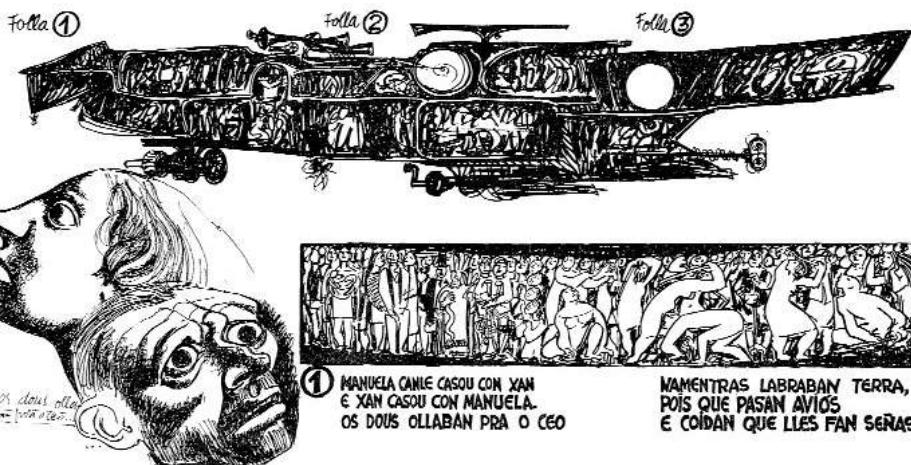
Quintin Garcia y Calvo

1858. Viaxe de Isabel II a Galicia

que polos anos 70 vivía connosco, entusiasmouse co leiro e púxolle son. Todo elo deu lugar a que ideáramos no Seminario de Sargadelos un robot, que dalgunha maneira sustituira ao tradicional cego. Xunto con outros carteis e outras argalladas, levámo-lo a unha Feira de Ferrol, onde importantes personaxes, contra os que batía o texto de Celso Emilio e o cartel, divertíanse moito co robot, polo que tiven que atribuirlle a el a principal causa daquel fracaso, que ao non pararse a entendelo dou lugar a que as autoridades non mandasen retiralo inmediatamente, e outros inconvenientes que nos podían pasar.

A arte foi sempre un medio para nos comunicar algo, para retratar algunha

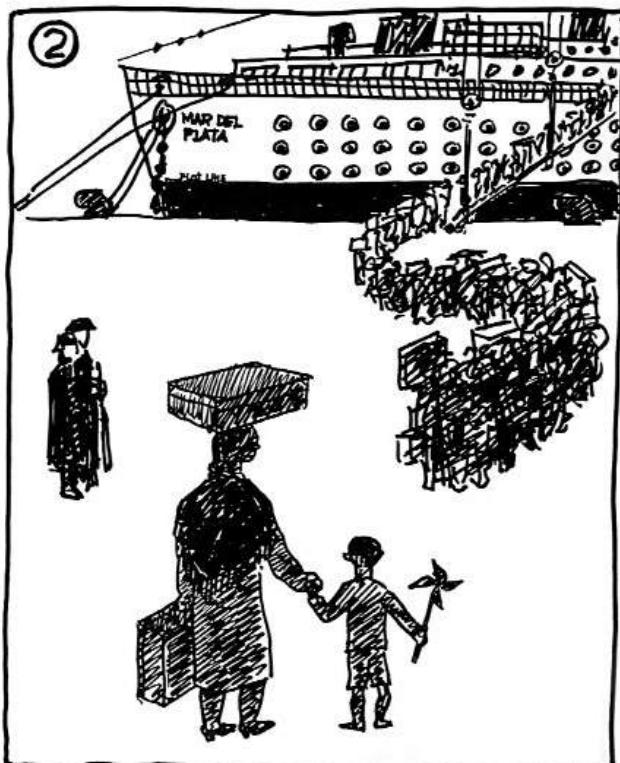
CASTELAO

HISTORIA CONTADA
POLO
CÉGO ZAGO
E DEBUXADA
POR
DÍAZ PARDO
EN 17 CÁDROS E 2 INTERMEDIOS
DE PRANTO DO CÉGO
— O —
ADICADA AOS NENOS,
A ESPERANZA DE GALIZA

1886 - NASCE EN RIANXO.

De xente mariñeira en Rianxo o nasceron Chamaronelle Alfonso, nome que quixó o crego. O pai vaise ás Américas a percurar díneiros pois na terra cativa a coula segue o mesmo.

1895 - EMIGRA A ARXENTINA

Logo emigrou a mai c'ó Alfonso pequeno. Naí nampas arxentinais - Bernai com un inferno arredado do mundo - traballaron arrebo pra percurar uns cartos e voltar ao río. Ales duas irmáns mirenlle ao moso meno.

1900 - VOLVE COA FAMILIA E ESTUDA EN SANTIAGO

Voltan para Galiza os pais e os seus pequenos. Alfonso en Compostela estuda para médico, e caricaturiza como vai conéccendo. Ironizando as coulas no cerne vai metendo o saber do seu lápis e o amor que leva dentro.

Música do frío do cego

*Muchachitas brigantinas
poned un poco de oido
porque estamos en invierno
titiritamos de frío
frío frío que va
Unas niñas de este pueblo
fueron a Sada a bailar
y las tomaron por pías
en el modo depiar.
pio pio que vá.
Al regresar a sus casas
vinieron en automóvil
con los chicos de este pueblo
que les dieron los bizcochos
cochos cochos que va
Pues a las fiestas de Agosto
vinieron unos columpios
donde danzaban pollitas
que se morían de gusto
gusto gusto que va.
En los botes del columpio
también danzaban parejas
entre ellas muy enlazadas
por debajo de las piernas
piernas piernas que va*

*También hay varias pollitas
presumidas y coquetas
con mucho orgullo en sus cuerpos
como si fueran duquesas
esas esas que va.
Muchas son hijas de obreros
que visten con elegancia
como si aquí los negocios
les dieran mucha ganancia
nancia nancia que va
pues nosotros ya decimos
de donde viene el dinero
para vestir tan coquetas
con mucha sal y salero
lero lero que va.
Hay un derroche señores
en esta ciudad de Brigo
si vinieran los antiguos
se quedaban pasmaditos
ditos ditos que va.
Aquí damos fin señores
a la copla con cariñoa
con la música a otra parte
que aquí morimos de frío
frío frío que va.*

LEIRA DO SAPO

realidade. No século XIX, xusto cando se inventa o daguerrotipo, as artes fanse, en xeral, daguerrotípicas, enchidas de melindre e primor, coa que invadiron as Academias. Mais neste mesmo intre, cecais como unha reacción, a arte comeza a bater contra a Academia e a sociedade representada nela. Por aquí fóransen ensartando as vanguardas históricas que coñecemos, que tentaron revolucionalo todo e dalgunha maneira, áinda que non no senso que elas querían, o conseguiron. Despois viñeron os reximes corporativos e as prohibiron, destruindo a obra e mos-

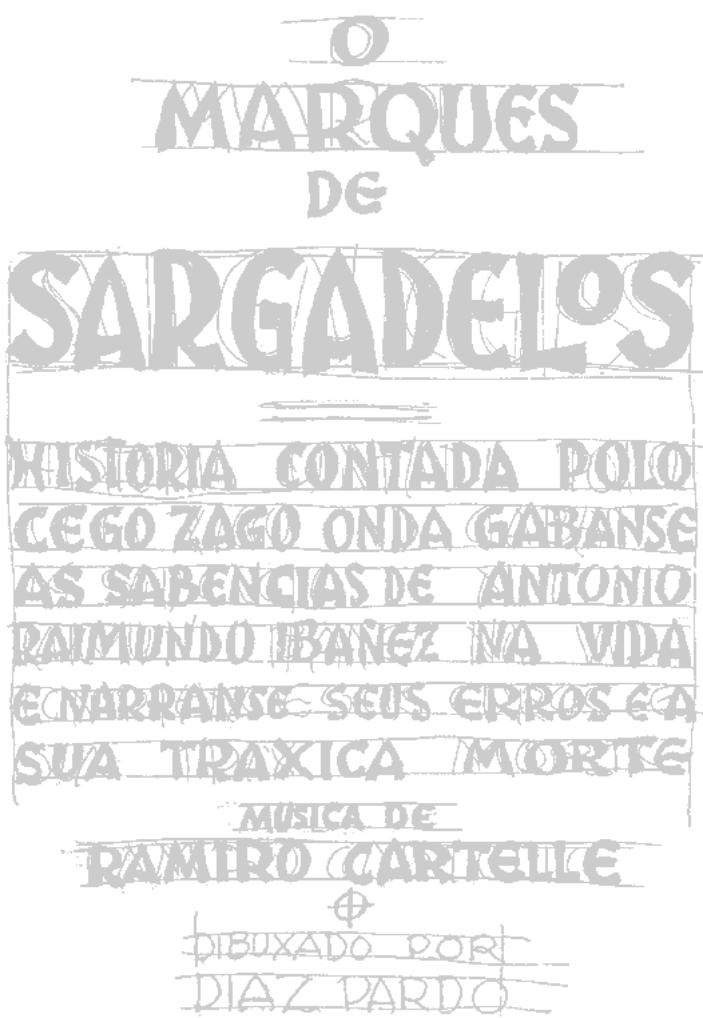
trándoa coma arte dexenerada, perseguindo aos seus autores sañudamente. Galiza non foi allea a todo isto.

Cando pasou o furacán da II Guerra Mundial, a arte e os artistas, en xeral, descomprometéronse de todo, menos neso de chamarse vanguarda, porque o prestixio é o prestixio, e as vanguardas históricas acadaron moito. Eu, por levar a contraria frente a un puro esteticismo, que valoro, descomprometido, entretúvenme en artillar carteis de cego, no que rematei, tamén, fracasando coa axuda do robot. E todo isto logo de que na Argentina pintara o cartel, que agora se expón xunto cos estudos que fixen prara el. Como a Argentina é moi chá, todo é fácil, sobra moito tempo, e poiden facer estas cousas.

Penso que o valor desta comunicación por imaxe mellora sendo, con naturalidade, un tanto infantil, un tanto naïf. Tamén que o violín teña un cordón de zapatos no arco, e que a muller que canta non pasase por un conservatorio, nin que o que fixo o texto tivese coñecementos morfolóxicos e sintácticos, pois o perfeccionismo podería caer no eclecticismo da ópera e perdería todo o seu encanto, que non pode fabricarse, cousa que empezo a saber agora.

Por acó poden tirarse ideas e facer lúbracións sobre o destino da arte. Quen sabe se esa habilidade —que outra cousa non é a arte—, referida ás artes plásticas vai ter sentido no futuro. Isto para algunha civilización non é novo. Estas notas que fago, e o que expoño, son más ben testemuño de fracasos e, aínda así, atrévome a expoñelas.

CARTEL DE CEGO

Para rematar quero facer fincapé na importancia que acadaron as historias, aleluias, cartaces e as aucas catalanas, na Guerra Civil española. Verdadeiramente os "Sueños y mentiras de Franco", esa monumental obra de Picasso, non deixa de ser unha historieta máis no senso da comunicación a que estamos a falar. Mais a de Picasso é unha cima conceptual, que xamais ten acadado o gravado.

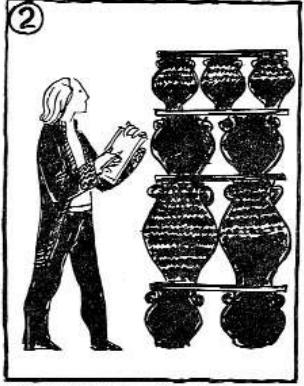
CARTEL DE CEGO

O MARQUES
DE
SARGADELOS

HISTORIA CONTADA POLO
CEGO XAZO ONDA GABANSE
AS SABENCIAS DE ANTONIO
RAIMUNDO IBÁÑEZ NA VIDA
E NARRANTE SEUS ERROS E A
SUA TRAXICA MORTÉ

MÚSICA DE
RAMIRO CARTELLÉ

DIBUJADO POR:
DÍAZ DARDIOT

O ALTO FERNO DA TRABALLA | QUE SI OS FRAGUEIROS DE RIBADEO
POR ALMENOS PRODUCE PLEITOS, QUE SEUS VÉNTINOS DE CERVO,

E UN DIA MALO PRA IL | E ASALTOU SUSAS INDUSTRIAS
O SEU PORDO ALMOBIZISE | E O PAZO DE SARGADELOS

E ENTON DE BOA SALVOU | FUXINDO POR UN PORTELO,

LOGO PEDIUILLAS A CONTA | POS FALAN DE COUSAS FEIAS
E DIN QUE COMIUNDO ERXOS | E NON SEI QUE DIN DUN CEGO.

UN DIA VEU O FRANCES | POLAS BOAS,
A METEDOS SEU IMPERIO

E DETRAS | O INGRES VELA DEFENDENTOS

E NOS MARQUES JAN LISTO | NOR VE NA TRAMPA EN QUESITA

ATRAZADO E SEN PORTELO | ATRAPADO E SEN PORTELO,

ARRASTRADO POLOS DES | ARRASTRANO VINTE TEGOS
E A UN CABALLO ATALA A CORA, DEIXA A BASTA CAE MUERTA

AI MARQUES NON SAVIL RENT | DEIXOS E OSOS ATADOS
TI MENAS QUE BEN AGORA | GUERRARON DE TINA CORDA.

CLAVERON FIXO A MAI HERITA | DO MARQUES E SUSAS FILHAS
WOSTER VAI A FASUENO | E DEIXALAS NAS MAZMODRAS
E MANDA PRENDER A DONA | DE FIGUERAS

WOSTER DI: - DELXEI RIONSEL | FAIABA DURANTE UN ESPELLO;
O ENCADEAR OS HERDIGEROS - MAIS PENSAR - SE AGORA TALO
WOSTER NONO DEIXA SCRITO | O ESPELLO FARAOLO MESMO.